

Tidsskriftskopi:

Årbog / Helsingør Kommunes Museer.
Middelboe, Jens
Barndomsår på Vapnagaard
2006
2006
42-47

BestillingsId: 1667204749850

Dette materiale er indskannet og fremsendt elektronisk i henhold til aftale med COPY-DAN Tekst & Node.

Det er ikke tilladt for slutbrugeren at videregende det indskannede materiale til andre.

Facaden på hovedbygningen på Vapnagaard, sommerdag ca. 1941 Bemærk porten til venstre. Den blev senere sløffet.

Den stadig eksisterende hovedbygning idag. Foto Jens Middelbo.

Barndomsår på Vapnagaard

Af Jens Middelboe

Når man i dag kommer i boligområdet Vapnagaard og ser de mange store boligblokke, der ligger spredt ud over området, er det svært at forestille sig, hvordan her så ud for 65 år siden, da jeg med mine forældre og min bror flyttede ind i det, som i dag kaldes Gl. Vapnagaard. Vi skulle bo i hovedbygningen, som er den del af gården, hvor der i dag er møderum og festlokale. Gl. Vapnagaard er naturligvis kendt af alle beboerne i området, men også af mange andre helsingoranere, som kommer her på valgdagen, hvor der i "Laden" bliver indrettet valglokale til folketings- og kommunevalg.

Vapnagaard var dengang i begyndelse af 1940'erne en traditionel landbrugsejendom i fuld drift. Ejeren var en københavnsk fabrikant, som ikke selv boede på gården og derfor udlejede hovedbygningen, medens landbruget blev varetaget af en bestyrer, som boede på gården sammen med sin kone og en landbrugsmedhjælper – det, der dengang hed en "karl". Her kom jeg så til at bo i årene fra 1941 til 1943. Vi boede i alt 7 personer på gården. I dag bor der mere end 4000 mennesker i boligområdet.

Hvordan så gården ud i 1940'erne?

Jo, det var en rigtig gammel, firlænget gård med hovedbygning (østfløjen), bestyrerbolig, stalde og lader. Bestyreren boede i den fløj, hvor der nu er café, kiosk og børnebibliotek. I sydfløjen var der stalde og i den vestfløj, som ikke længere eksisterer, var der lade. Der var adgang til gårdspladsen gennem en stor port ved sydenden af hovedbygningen, dér hvor der i dag ligger en lille, fremskudt bygning. Lige ved siden af porten, bygget ind i et hjørne af kostalden, boede karlen i et meget lille karlekammer.

Boligforholdene var glimrende i hovedbygningen, der var moderne udstyret med centralvarme og varmt og koldt vand. Forholdene var lidt mere primitive hos bestyreren, hvor der ikke var varme i soveværelset på 1. sal. Han og konen kunne på kolde vintermorgener vågne op til frost i værelset, is i vandfadet og rim på dynerne. Endnu mere primitivt var det hos karlen. Som jeg husker det, havde han ikke varme i sit kammer. Til gengæld boede han jo væg-i-væg med køerne, så der har vel egentlig været lidt ko-lunt i kammeret. Jeg husker det i det mindste som et varmt og hyggeligt sted, hvor min bror og jeg holdt meget af at komme. Når karlen havde fri, sad han på sin seng og spillede harmonika, og vi lyttede begejstret. Og så var han jo flink til at tage os med i marken, når han kørte ud i den hestetrukne arbejdsvogn.

Gården lå dengang helt isoleret med store marker på alle sider. Markerne strakte sig helt fra Kongevejen ned til Rønnebær Allé og mod vest ind i land til Kjeldsbjerggaard. Ind til gården kom man enten ad en markvej ude fra Kongevejen forbi højdepunktet "Hestens Bakke" eller ad en smal grusvej, der førte op fra Rønnebær Allé. "Hestens Bakke" ligger jo stadig som det højeste punkt på egnen, og oppe fra den trigonometriske sten med det lille buskads er der – og var der – en pragtfuld udsigt ned mod Snekkersten og ud over Sundet til Ven og den svenske kyst. En dag i august 1942 sad maleren Knud Agger oppe på bakketoppen og malede udsigten. På billedet kan man se, hvordan området så ud dengang. Gården ligger gemt bag træerne til højre, og man ser Rønnebær Allé, der løber tværs igennem billedet i baggrunden. Dengang en rigtig allé med to rækker store træer hele vejen ned til Snekkersten, se billede side 47.

Foran hovedbygningen lå der en grusbeltet

plads begrænset af en stor hæk, og bag ved den en vældig stor, gammel have med masser af forvoksede frugttræer af alle slags; selv et kvædetræ var der. Nogle af æbletræerne bar æbler af en art, som jeg ikke siden er stødt på. I erindringen står de med en smag, som ikke siden er overgået af noget æble, jeg har smagt. Bag hækken var der en græsplæne, som gik meget stejlt ned mod øst og endte i en lille idyllisk dam, hvor min mor holdt ænder. Det var nogle store, meget flotte hvide ænder, som vi selv havde sat ud i søen, da de var helt nyudklækkede. Daggamle ællinger – og også kyllinger – kunne man dengang købe på torvet i Hillerød. Min bror og jeg var med til at købe ællingerne på torvet, og jeg husker hjemturen med Nordbanen med en stor overdækket kurv fyldt med de små gule, rappende ællinger.

Dammen ligger der stadigvæk, men nu næsten forsvundet bag en cykelsti og et forvokset buskads. Den er i en miserabel forfatning og bruges åbenbart til affaldsplads. Det flyder med kasserede cykler og andet gammelt skrammel. Trist syn!

Ved siden af markvejen fra Kongevejen lå der en stor gammel, faldefærdig lade. Her kunne vi

Ællinger ved dammen i bunden af haven ved Vapnagaard.

finde mange spændende, kasserede ting og sager. En dag opdagede vi flere gamle laurbærkranse. Det viste sig, at den kendte cykelrytter, Willy Falck Hansen en overgang havde boet på gården. Han vandt i sin tid utallige 6-dages løb i Forum og fik hver gang en laurbærkrans hængt om halsen, når han kørte sejrstræde på banen. Efter vores opdagelse i laden havde min mor i hvert fald laurbærblade nok til bankeskab i årevis. Bag laden var der en grævlingehule, som vi ikke turde gå nær på. Karlen havde fortalt os, at hvis grævlingen gik til angreb, ville den bide, indtil knoglerne knasede. Han anbefalede at fylde gummistøvlerne med trækul, så ville grævlingen holde op at bide, når den hørte trækullet knase. Efter den oplysning holdt vi os naturligvis på lang afstand af grævlingehulen.

Om gårdens historie ved jeg kun lidt, og byggeåret kender jeg ikke. Gården nævnes i skødeprotokoller fra begyndelsen af 1800-tallet, så fra dette tidspunkt er det sikkert, at der her lå en gård med landbrug, og man kender også navnene på en del forskellige ejere op igennem tiden. Tilsyneladende havde man også teglværksdrift, da der på ejendommen i sin tid er registreret nogle teglowne. Oplysninger om en af ejerne kan måske forklare gårdens navn "Vapnagaard". Det har været nævnt, at navnet skulle have noget med "væbner" at gøre, og at gården eller jorden engang for længe siden skulle være skænket af kongen til en trofast væbner. Det viser sig nu, at en af ejerne fra midten af 1800-tallet havde tilknytning til Vapnafjord på Island, hvor han døde i 1860. Er det ikke en nærliggende tanke, at han opkaldte gården efter dette sted på Island, som han åbenbart var knyttet til? Vapnafjord er for øvrigt stedet for de dramatiske begivenheder i "Vapnafjordssagaen", en af de få islandske sagaer, som foregår i østlandet. Jeg vælger at tro på, at gården er opkaldt efter denne dramatiske islandske lokalitet snarere end efter en anonym væbner.

Gården havde gennem tiden mange private ejere, men i 1950 købte Helsingør kommune gården for kr.110.000, og i årene 1969 – 1973 opførte man så den store bebyggelse, som vi kender i dag. Nogle få ændringer er senere kommet til.

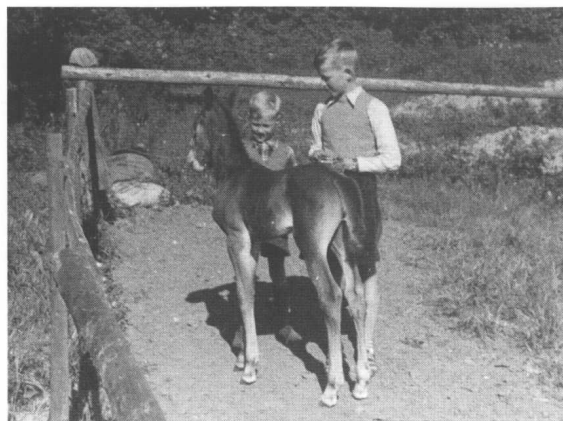
For en rigtig københavnerdreng som mig var

det virkelig en oplevelse at flytte på landet – og så tilmed at komme til at bo på en rigtig, velfungerende bondegård. Her var lyde og lugte noget ganske andet end dem, jeg kendte hjemme fra rækkehuskvarteret i København.

Gården blev drevet som blandet landbrug, sådan som mange gårde blev dengang. Det betød, at der blev dyrket alle slags kornsorter og græs og roer til kreaturerne. Og dem var der mange af. Det var lige efter den gamle sang ”Jeg en gård mig bygge vil”. Der var køer til at levere mælk og grise til at slagte; der var heste til at trække markredskaber og vogne. Får var der også og så selvfølgelig en masse fjerkræ: høns, ænder og gæs. Et par katte holdt til i laden.

Det var rigtig spændende pludselig at blive en del af sådan en rigtig arbejdende landbrugsvirksomhed – et levende frilandsmuseum. Vi flyttede ind i sommeren 1941, og min bror og jeg blev straks gode venner med bestyrerparret og den karl, som var ansat på gården. Vi fik lov til at gå med i staldene, prøve at malke – det er svært på den gammeldags facon, hvor man skal hive i patterne og få en tynd stråle mælk til at ramme spanden. Og koen ville jo ikke altid stå stille, men sparkede med stor fornøjelse til spanden, så den væltede. Grisene kunne vi få lov til at klø i nakken med en gammel jernkrog; det kunne de rigtig godt lide, og hestene skulle strigles, når de kom ind efter en lang, støvet dag i marken. Spændende var det også at komme med ud i marken. Og dengang var der jo marker på alle sider af gården. Det sjoveste var at køre ud med karlen og hjælpe med at fylde vognen op med hø og så få lov til at køre med hjem siddende på toppen af hølæsset. Når der så om efteråret var fyldt op i laden af herligt duftende, blødt hø, kunne man – hvis man turde – kravle op på en af de store hanebjælker, der løb fra væg til væg højt oppe under loftet i laden, og derfra springe ned i høet. Hvis der ikke var hø nok, kunne man mærke cementgulvet underne, og engang imellem gik det jo også galt: jeg har stadig et ar i hovedbunden som resultat af en forfejlet kolbøtte ned i et alt for tyndt lag hø.

Meget spændende var det, når en af køerne skulle kælv. Så fik vi lov til at blive oppe og se, når kalven kom til verden. Altid en meget dra-

matisk begivenhed, ikke mindst for en københavnerdreng, som ikke før havde været så tæt på livets opståen. Et nyfødt føl oplevede vi jo også; ubegribeligt, at det kunne komme på benene og holde balancen så kort efter fødselen. På billedet fra folden, som lå lige uden for sydfløjen, kan man se, at det stadig er en lille, spinkel fyr. Da det lille føl senere var blevet til en rigtig stor hest og sparkede en hov lige op i ansigtet på min lillebror, syntes vi ikke, det var helt så sjovt at komme tæt på den. At døden også bliver en realitet, kan man jo ikke undgå, når man bor på en gård med mange dyr. Den del af livet på landet var min bror og jeg ikke så glade for at lære at kende, og når slagteren dukkede op sidst på året for at slagte julegrisen, flygtede vi langt væk. Dog ikke længere væk, end at vi kunne høre grisens dødsskrig, selv om vi holdt os for ørerne. Den slagtede gris blev flækket og hængt op på en stige, der var stillet op ad muren. Ikke rart at se på, når vi nu havde kendt den og kløet den i nakken hele sommeren. Først skulle blodet løbe af ned i et kar, som straks blev bragt ind i bryggerstet, hvor bestyrerens kone så kunne gå i gang med at lave blodpølser. Der blev tilsat gryn til det friske, varme blod – og så rørte hun ellers rundt og rundt i karret, indtil massen begyndte at tykne. Mens vi boede i byen, havde jeg da smagt blodpølse, som jeg rigtig godt kunne lide, men da jeg opdagede, hvordan dette produkt blev fremstillet, var det mig umuligt at spise det stykke frisk blodpølse, som bestyrerens kone forærede mig. I ly af nattemørket røg pølsen ud ad

vinduet. Desværre slog mine kræfter ikke til, så i stedet for at lande sikkert på den anden side af hækken og dermed skjule min kræsenhed, afslørede morgenlyset, at den var faldet ned lige foran hækken, og altså kunne ses af alle, der passerede, herunder den gavmilde blodpølsefremstiller.

I de næste dage var der stor aktivitet med at få lavet slagtemad af grisen. Stort set alt blev fremstillet på stedet, også medisterpølse fyldt i de rensede tarme. Meget blev saltet for at kunne holde sig. Jeg husker ikke, at man den gang havde adgang til at bruge fryseteknik.

I vintertiden kunne man godt føle sig isoleret på gården. Markvejen ud til Kongevejen sneede til og var lang og besværlig at rydde. Det hjalp dog ikke, at min bror og jeg beklagede os over besværet, for vi *skulle* i skole hver dag. Selvfølgelig på cykel. Andre muligheder var der ikke, medmindre man ville bevæge sig til fods, og det gad vi ikke; der var alt for langt at gå helt ned til skolen på Marienlyst Allé. Vintrene i begyndelsen af 1940'erne var meget strenge, med lange perioder af frost, så at selv den lille sø for enden af haven var bundfrossen, men kun en eneste gang husker jeg, at vi fik lov til at blive hjemme på grund af vejret. Det var en morgen, hvor der i nattens løb havde dannet sig isslag - alt var dækket af et tykt lag is. Det var helt umuligt at cykle, og selv at trække cyklerne ud til Kongevejen var håbløst. Efter lange

Skiløb ved Hestens Bakke i vinteren 1942.

tidens kamp med at få cyklerne op over "Hestens Bakke" opgav vi og fik for en gangs skyld lov til at blive hjemme i varmen. Andre gange, hvor det var sneen, der skabte vanskeligheder, fik vi hjælp af familien på Kjeldsbjerggaard, som havde kane. Så kunne vi komme til Helsingør med hest for kanen og snesprøjt i ansigtet.

I de hårde vintre fik vi lært at stå på ski. Der var masser af sne overalt på markerne, og Helsingørs flotteste skibakke - Hestens Bakke - lå lige uden for døren. Det blev til en livslang kærlighed til skiløbet. Først på bakkerne ved Vapnagaard, senere i Norge og i Alperne.

Om sommeren var der livligt badeliv på strandene ved Snekkersten eller Espergærde, hvor der lå en stor badeanstalt, hvor bademesteren regerede. Her lærte vi at svømme, iklædt klamme korkbælter og akkurat forhindret i at drukne ved hjælp af bademesterens bøjlestang. I skoletiden var der også svømmeundervisning, men det foregik i det store svømmebassin, som dengang fandtes helt ude for enden af den nordre mole i Nordhavn. Her var et stort svømmebassin med udspringsvipper, både 5 og 10-meter. Vandet var dybt i den yderste ende og altid rasende koldt. Rent var det vist heller ikke. Der var altid nogle, som fik mellemørebetændelse, når sæsonen startede.

Om sommeren var der også skovture til Nyrup Hegn. Til en børnefødselsdag blev vi en gang kørt til skoven i en rigtig stor hestevogn - det man kalder en charabanc. Den var så stor, at den kunne rumme en hel børnefødselsdag.

Trods krig og besættelse var årene på "Vapnagaard" en fredelig tid for os børn. Den urolige verden lå langt uden for gårdens område, og vi fornemmede kun en gang imellem, at der rasede en verdenskrig, som også berørte Danmark. Vi kunne nu godt se det på min mors bekymrede ansigt, når min far ikke kom hjem fra København til tiden. Så havde der måske igen været jernbansabotage på Kystbanen. Der var i besættelsestiden mange transporter af tysk krigsmateriel, der skulle videre op til Sverige, og det lykkedes flere gange sabotører at sprænge skinnerne.

Selvom der også under besættelsen var gode forbindelser til København ad Kystbanen, var togturen ikke altid en fornøjelse. I perioder var

Udsigten fra Vapnagaard. Maleri af Knud Agger, 1942. Privateje.

der ikke varme i togene, så min far og de andre daglige benytttere af banen (det hed ikke "pendlere" dengang) havde foruden mappen med morgenavisen og forretningspapirerne også tæpper og sivsko med til at holde kulden på afstand. Tydeligt mærkede vi, at Danmark var besat land, når vi om aftenen gik op på "Hestens Bakke" og kiggede over mod Sverige. Der strålede lysene, mens der ikke var et eneste lys at se i det besatte, mørklagte Danmark.

Det skete, at der midt i skoletiden kom luftalarm, og så måtte alle i beskyttelsesrum. Det lå nede i kælderen, og vi syntes bare, at det hele var meget spændende. Og så slap man jo for at blive hørt så længe. Til vores store forbavselse viste det sig i befrielsesdagene, at flere af vores dødkedelige lærere havde været involveret i frihedskampen og

nu dukkede op som drabelige helte med frihedskæmperarmbind på ærmet - rødt, hvidt og blåt, ligesom vore hæklede Royal Air Force huer.

Ja, meget er forandret siden min barndom på Vapnagaard i 1940'erne, og jeg har stadig svært ved at genkalde mig Vapnagaards store, mennesketomme marker under det store boligområde, som ligger her i dag, myldrende med liv overalt. Det er en andet tid og et andet liv, der leves her i dag, men går man op på "Hestens Bakke" og ser ud over byen mod Øresund, er der stadig en betagende udsigt - vel nok den flotteste, man kan finde omkring Helsingør. Gå selv derop en dag, nyd udsigten og glæd dig over, at du bor i denne smukke del af Danmark.